

Dit document bevat de overgetypte tekst van een brochure over de klokkenstoel uit 1987 die werd samengesteld door dorpsbewoner Hendrik Betten.

De uitgave en druk werden verzorgd door Drukwerk Service Elsloo.

Als bronvermelding wordt op de omslag vermeld: T.H. Oosterwijk, J. Kuipers, P. de Jong en S. Bloemhoff. De brochure is gedrukt door Druk Service Elsloo

---

Elsloo

De bronzen stem der oude klokken

Waar vinden we klokkenstoelen?

Er zijn verschillende mogelijkheden om luidklokken op te hangen. Behalve in kerktorens kunnen ze in hoge vrijstaande bouwwerken hangen zodat het geluid tot ver in de omgeving is te horen.

Een klokkenstoel is eigenlijk te vergelijken met een vrijstaande open toren, die meestal van hout is gemaakt, maar soms van steen of een ander materiaal.

Klokkenstoelen zijn in bijna het hele noordwesten van Europa te vinden.

Waarom bouwden men klokkenstoelen?

Waarom er in bepaalde streken, zoals de Stellingwerven, nogal veel klokkenstoelen voorkomen en op andere plaatsen helemaal niet, is niet bekend. Volgend sommigen zou het te maken hebben met de armoede die in vroeger in de streken heerste. Om kosten te sparen bouwde men in plaats van een toren een klokkenstoel. Ook zou de zachte bodem een rol kunnen hebben gespeeld aangezien een zware toren eerder zou verzakken. Een andere reden kan zijn geweest, dat de toren van de kerk niet sterk genoeg was om het gewicht van de klokken te dragen en de trillingen op te vangen. Het is niet bekend wanneer men met het bouwen van klokkenstoelen is begonnen. Dankzij de tekeningen die Jacobus Stellingwerf maakte in de periode 1720 tot 1725, weten we dat de meeste Ooststellingwerfse dorpen in die tijd een klokkenstoel hadden.

Waarvoor gebruikte men de klokken?

Door de eeuwen heen zijn luidklokken gebruikt om berichten aan de mensen door te geven. Ze werden gebruikt als er onraad was, of wanneer er een natuurramp op komst was. In de Stellingwerven werden de klokken ook geluid als er iemand overleden was. Aan de manier van luiden, per dorp veelal verschillend, kon je horen of er een man, vrouw of kind gestorven was. Dit 'verluiden' gebeurden de eerstvolgende morgen. Bij een begrafenis werden eveneens de klokken geluid en wel vanaf het ogenblik dat de begrafenisstoet een vast punt in het dorp passeerde.

Verder bij het preekluiden. Zaterdagavonds om de kerkdienst aan te kondigen en zondagsmorgens om de Gemeenteleden naar de kerk te roepen.

Tegenwoordig worden de klokken niet veel meer gebruikt om berichten door te geven. Er zijn immers veel betere mogelijkheden om dat te doen.

Net als vroeger worden de klokken nu nog gebruikt om de tijd door te geven. Dat gebeurde om negen en vier uur. 's Morgens

om de kinderen naar school te roepen en 's middags als tijdsein voor de boeren om het melkkarwei uit te voeren.

In sommige dorpen werd er ook nog om twaalf uur geluid ten teken dat het etenstijd was.

De klokkenstoel van Elsloo.

Wanneer Elsloo de eerste klokkenstoel kreeg is niet precies bekend. In 1886 werd een oud klokhuis, een naam die de Stellingwerfers aan de klokkenstoel gaven, afgebroken en vervangen door een nieuwe. Of dit het eerste klokhuis was is niet met zekerheid te zeggen. In 1987 werd de in 1953 gebouwde schilddak klokkenstoel schuin achter de Nederlands Hervormde Kerk afgebroken en vervangen door een geheel nieuwe, die iets zuidwestelijker op zwerfkeien werd geplaatst.

In de klokkenstoel hangen een uit de 15^e eeuw daterende klok en een in 1954 gegoten klok.

Wat geschiedenis.

Het moet zo rond 1328 geweest zijn dat men zich in Elsloo van Drenthe afscheidde om als zelfstandig kerkdorp bij de Friezen van Stellingwerf verder te gaan. Aangenomen kan worden dat er omstreeks die tijd ook een kerk of kapel aanwezig was. Het is dan ook helemaal niet vreemd dat de eerste klok die Elsloo kreeg heel goed uit die tijd geweest zou kunnen zijn. Deze gedachte wordt ontleende aan een klokke opschrift dat Johannes van Venlo aanbracht op een door hem in 1484 gegoten klok. Daarin wordt namelijk vermeld dat de gieter de klok goed hersteld heeft en dit zou erop kunnen duiden dat het om een vergieting van een oudere klok ging. Zeer waarschijnlijk Elsloos oudste klok.

Maar het kan natuurlijk ook dat deze klok tegelijk met de thans nog aanwezige klok gegoten zou zijn. Een ding is bijna met

zekerheid te stellen. De kerk van voor 1484 beschikte over twee luidklokken. Bovendien is haast met zekerheid te stellen dat de klokken in een toren hingen. Dit omdat er een tekening uit 1722 is waarop de kerk van Elsloo met een zadeldaktoeren wordt afgebeeld en dat de bouw dusdanig is dat ze wel terug te brengen is naar het begin van de 15^e eeuw. Enige fantasie van de tekenaar moet echter niet uitgesloten worden. In elk geval was in 1722 nog een toren aanwezig, zodat bij de bouw van een klokkenstoel nog aan een later tijdstip moet worden gedacht.

In 1886 laat men weten dat er een oud klokhuis wordt afgebroken en vervangen wordt door een nieuwe. In 1899 wordt er opnieuw een bouwvallig klokhuis te Elsloo afgebroken. Wel erg snel na elkaar maar in die tijd niet geheel vreemd.

In elk geval als er in 1899 weer een nieuwklokhuis is gebouwd, heeft deze het tot 1953 volgehouden. Toen werd er een klokkenstoel van afbraakmateriaal van een oud spoorwegstation uit Utrecht gemaakt en naast de huidige kerk op betonklippen geplaatst.

De oude kerk van voor 1913 stond net als het klokhuis van voor 1953 zo ongeveer in het midden van de huidige begraafplaats. In 1962 werden de poten van het klokhuis aan de bovenkant voorzien van zinkplaten en in 1976 kreeg de klokkenstoel een fikse opknapbeurt.

In 1985 zorgde de Stichting Restauratie Hulpfonds Klokkenstoelen ervoor dat de jongste klok weer luidbaar werd gemaakt. Van de oude 15^e -eeuwse klok werden de klepel en de luidboom verwijderd. Dit was noodzakelijk om ongelukken te voorkomen.

De op het eerste gezicht nog goed ogende klokkenstoel bleek bij nauwkeurig onderzoek vele gebreken te vertonen. Restauratiewerkzaamheden zouden in dit geval geen baat meer hebben. Een restauratiecommissie voor de Elsloose klokkenstoel zorgde er met veel vrijwilligers voor dat de door de tand des tijds aangetast klokkenstoel in 1987 niet alleen werd afgebroken maar ook vervangen werd door een bij het

Werkvoorzieningsschap Zuidoost-Friesland in Heerenveen
gemaakte Deze is gemaakt van een dichte harde houtsoort uit
tropisch West-Afrika.

De klokken

De op dit moment nog aanwezige 'oudste' klok is uit het begin
van de 15^e eeuw. Op de bovenrand staat in Gotische letters de
volgende tekst:

'Ave Maria gracia plena'

(wees gegroet maria vol van genade)

De klok heeft als onderdoorsnede een diameter van 86 cm en
weegt 395 kilo Wie haar gegoten heeft is niet bekend. Zij is wel
het oudste monument van Elsloo.

De klok van Johannes van Velde van 1484 bleef tot 1849. Toen
werd ze stuk geluid bij het overlijden van Koning Willem II, Bij
H. van Bergen te Midwolda werd de klok hergoten met de
oorspronkelijke versiering en opschrift dat als volgt luidde:

'Elsloo Anno millens quarter C octogeno IV mensis May fuerst:
fusag: campana: hoc cunstis grata Maria nomen michi data. de
Vanto fesit Johannes me. bene refecit. Dyt ys des gemeynde
cloeck van Elsloo'.

(In het jaar 1484 in de maand mei was het, dat deze klok
gegoten is. Aan alle was dit aangenaam. De naam Maria is mij
gegeven, Johannes van Venlo heef mij gemaakt, hij heeft mij
goed hersteld.)

Bij de hergieting was destijds toegevoegd: Hergoten in 1849
voor het dorp Elsloo, toen H.W. Bruggen, J.A. Flokstra en J.J.
Prakken kerkvoogden waren.

De klok had als onderdoorsnede een diameter van 90 cm en
woog 425 kg.

Deze klok werd in 1943 door de Duitsers gevorderd en verdween zij in een smeltkroes te Hamburg.

Pas in 1954 werd deze klok vervangen door een klok gegoten door Jacobes van Bergen te Midwolda met een onderdiameter van 86 cm en een gewicht van 420 kg.

De tekst op deze jongste klok luidt als volgt: 'In 1954 gegoten door Jacobes van Bergen te Midwolda'.

Sinds er in Elsloo een nieuwe klokkenstoel staat wordt er weer dagelijks geluid. Ook worden beiden klokken geluid bij begrafenissen en het 'verluiden'. Dit uitsluitend op verzoek.

DE GEGEVENS OP EEN RIJ

Plaats stoel:	Zuidwestelijk achter de kerk
Adres:	Hoofdweg 42 te Elsloo
Gemeente:	Ooststellingwerf
Materiaal stoel:	Oepepe, handelsnaam Bilinga
Materiaal kap:	gewolmaniseerd vurenhout
Kleur stoel:	2x donkergroene houtveredeling
Type dakvorm:	schilddak met 2 koperen pironen
Dakbedekking:	leien (vierkant)
Nieuwbouw gerealiseerd:	1987
Stoel gerestaureerd:	1886, 1899, 1953, 1976
Luidsysteem:	vliegende klepel
Gietjaar Klokken:	De oudste verm. 15 ^e eeuw. De jongste 1954
Gegoten door:	onbekend 'concordia' Midwolde
Diameter klokken:	860 mm 860 mm

Gewicht klokken:	395 kg	420 kg
Tekst op de oudste klok:	'Ave Maria Gracia Plena'	
Vertaling:	Weest gegroet Maria vol genade	
Tekst op de jongste klok:	in 1954 gegoten door Jacobes van Bergen te Midwolda	
Versiering oudste klok:	een gelijkbenig versierd kruis	
Fundering:	zwerfkeien op gestabiliseerd woudzand	
Kosten nieuwbouw:	Excl. de lonen 35.000,--.	
Stoel gemaakt door:	werkvoorzieningsschap 'Zuid Oost Friesland' te Heerenveen	
In opdracht van:	restauratiekommissie klokkenstoel Elsloo	
Eigenaar:	Ned. Herv. Kerk Elsloo	
Ingeluid:	11 september 1987	